

TL 2037 Türklerin Moğol ve Tunguz Kökenli Komşuları

Öğretim Üyesi: Dr. Öğr.Üyesi Mustafa Can Teziç

4.Hafta.

Evenklerin Etnogenez Süreçleri

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Evenklerin etnogenez süreçleri hakkında iki temel hipotez geliştirilmiştir.

Birinci hipotez Mançurya Hipotezi veya daha sonradan Güney Hipotezi olarak anılacak olan varsayım XVIII. yüzyılda F.İ. Staralenberg, İ.G. Georgi, İ.E. Fişer, XIX. yüzyılda N.Ya. Biçurin, M.A. Kastren, L.İ. Şrenk, V.P. Vasil'ev, XX. yüzyılda ise İ.A. Lopatin, V.G. Bogoraz, V.İ. İohel'son, K.M. Rıçkov, V.İ. Ogorodnikov gibi araştırmacılar tarafından geliştirilen bir savdır. Bu hipoteze göre yapılan araştırmalar sonucunda Evenklerin tarih sahnesine çıktıkları nokta Amur ve Mançurya bölgeleri olarak saptanmıştır. Araştırmacılara göre bu bölgelerde ortaya çıkan Evenkler daha sonra kuzeye doğru yayılmaya başlamışlardır.

Daha sonraki süreç içerisinde İ. Spasskiy, V. Gorskiye, K. Gikiş, A.N. Maksimov, V.İ. Sosnovskiy ve Yu. D. Tal'ko-Grıntseviç gibi araştırmacılar antropolojik verilere dayanarak Evenklerin köklerinin Güneyde Baykal ötesi (*Za-Baykal*) ve Moğolistan olduğunu iddia etmiştir.

Bu veriler ışığında “Güney Hipotezi” ünlü etnograf S.M. Şirokogorov ca daha da geliştirilerek Evenklerin ilk ortaya çıktıkları coğrafi bölgenin daha da güney

de olduğu iddia edilmiştir. S.M. Şirokogorov'a göre Evenkler inde Huanhe ve Yantszı nehirleri tabanları arasında olduğunu iddia etmiştir.

Bu iddianın sahibi S.M. Şirokogorov Evenklerin bu noktalardan kuzeye doğru Manuryadan Amur istikametine doğru yayılmaya başladıklarını söyler.

S.M. Şirokogorov'a göre Kuzeye bölgelere göç eden Evenkler geyik yetiştiriciliğini de bu bölgelerdeki yerli halklardan öğrenmişlerdir.

S.M. Şirokogorov yapmış olduğu çalışmada in popülasyonunun antropolojik karakterinin Evenklere uygun olduğunu belirtir. Bunun dışında iki toplum arasında materyal kültür ve sosyo-psikolojik yapıda da benzerliklerin bulunduğunu iddia eder.

Kuzeye gidenler burada taygada yaşayan farklı etnik gruplar ile karışarak bugünkü kültürlerini oluşturmuşlardır.

Materyal buluntuları değerlendiren S.M. Şirokogorov Evenklerin kullandıkları kıyafetlere dikkat çekmiş ve güneyden gelen grupların elbiselerinin kuzeydeki Evenkler ile buradaki iklime uymasa da aynı olduğunu tespit etmiştir. İklım koşullarına uymayan giysilerin güçlendirilmesi için göğsü ve karın kısımları güçlendirilmiştir.

Diğer taraftan “Güney Hipotezi” M.G. Levina, G.M. Vasilevi ve A.P. Okladnikov gibi bilim adamlarınca Sovyet döneminde eleştirilmiştir. Bu dönem içerisinde etnografik ve arkeolojik veriler ışığında tekrardan Evenklerin kökenleri ve ortaya çıktıkları coğrafya konusunda çalışmalar başlatılmıştır.

Bu alışmalar çerçevesinde A.P. Okladnikov n Baykal (Pri-Baykal) bölgesine ve bu bölgede neolitik çağda ortaya çıkan Glazkovsk kültürüne dikkatleri çekmiştir. A.P. Okladnikov Pri-Baykal bölgesinde bu zamanda yaşayan insanların giyesilerini tekrardan tasarlar ve bu giysilerin bugün Evenklerin kullandıkları giyisilere çok benzer olduğunu iddia eder. A.P. Okladnikov eski

giyisiler ile bugünkü Evenk giyisilerini karşılaştırırken önlük, göğüslük, süsler, boncuktan yapılmış gerdanlık gibi detaylara dikkat çekmiştir.

Bu dönemden kalma diğer materyal verilerde A.P. Okladnikov'ın tezini güçlendirmektedir.

A.P. Okladnikov 'a göre dil Türk ve Moğol özellikler içerilmekle birlikte antropolojik tip 'te de benzerlikler vardır. Tüm bu veriler ışığında A.P. Okladnikov Evenklerin Pri-Baykal bölgesinden çıkmış olduğunu iddia etmektedir. Coğrafi olarak daha detaylı olarak bakıldığı zaman ön Tunguz popülasyonu Baykal bölgesinin dağlık ve Taygalık alanları olan Ust-Angara, üst Lena, Yenisey ve Selenge nehrinin aşağı kesimini içine alan bölge olarak tarif edilmektedir.

Diğer taraftan Amur ve Mançurya bölgelerindeki Evenk varlığı ise Baykal bölgesinden geyik yetiştiricisi Tunguzların orta Amur ve Mançurya'ya göç ettikleri, burada toprağı tanıyıp, topraktan geçim sağlamayı öğrendikleri ayrıca at yetiştiriciliğini de burada öğrendikleri ileri sürülmektedir.

Temel Kaynak

Teziç, M.C. (2014). Evenklerin Toplumsal ve Siyasal Dönüşümleri. Siberian studies (SAD), 2(5), s. 75-96.

Yardımcı Kaynaklar

Atknine V (1997) *The evek' Language from the Yen'ses' to Sakhalin* // Northern Minority Languages: Problems of Survival Senri Ethnological Studies (44) ss 109-121.

Narodı Sibiri, (1956) Pod Obşey Redaktsiey: S.P. Tolstova çelena - korrespondenta an SSSR, Narodı Mira

Etnografiçeskiye oçerki, Moskva, Leningrad: İzdatel'stvo Akademii Nauk SSSR, S 701-741.

Sirina A.A. (2012) *Evenki i Evenı v sovremennom mire - Samosoznaniye, prirodopl'zovaniye, mirovozzreniye*, Moskva: İzdatel'skaya firma «Vostoçnaya literatura».

Tugolukov V.A. (1980) *Etniçeskiye korni tungusov*, otvetstvenniy redaktor I.S. Gurviç, Enogenez narodov severa, Moskva: İzdatel'snvo «Nauka» Akademiya nauka SSSR, institut etnografii imeni N.N. Mikluho-maklaya.